

ΕΛΛΑΔΑ-ΠΓΔΜ: ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΙ ΕΝΑ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Το σημερινό άρθρο αποτελεί το τρίτο διαδοχικό κείμενό μας, με το οποίο συμπληρώνεται η «φθινοπωρινή τριλογία» για το ζήτημα των σχέσεών μας με τη γειτονική ΠΓΔΜ. Όπως είχαμε προβλέψει, στο τεύχος Σεπτεμβρίου, το ζήτημα του ονόματος βρίσκεται και πάλι στην επικαιρότητα. Τα νέα στοιχεία είναι η δημοσιοποίηση ανταλλαγής επιστολών μεταξύ των πρωθυπουργών Αντώνη Σαμαρά και Νικολά Γκρούεφσκι και το σχέδιο Μνημονίου που πρότεινε η ελληνική πλευρά.

Από την ανάλυση του περιεχομένου των δυο επιστολών προκύπτει ότι ο κ. Γκρούεφσκι, προβλέψιμος πάντα, αφιερώνει το ένα τρίτο της επιστολής του

στη σημασία καθορισμού συνάντησής του με τον κ. Σαμαρά. Αναφέρει μάλιστα ότι μπορεί μεν οι συναντήσεις με τους προκατόχους του, Γιώργο Παπανδρέου και Λούκα Παπαδήμο, να μη βοήθησαν στην επίλυση της μακροχρόνιου διαφοράς για το όνομα της χώρας πλν, όμως, συνέβαλαν στη «βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης» και την υπέρβαση «ορισμένων στερεοτύπων».

Έτσι, προφανώς, ερμηνεύει ο κ. Γκρούεφσκι το γεγονός ότι ο κ. Παπανδρέου έσπευδε να τον συναντήσει τόσες πολλές φορές σε διάστημα 22 μηνών, Οκτώβριος 2009 (Πρέσπα) - Αύγουστος 2011 (Βρυξέλλες), παρά το γεγονός ότι ο Πρωθυπουργός της γει-

τονικής μας χώρας έκανε ό,τι μπορούσε να μειώσει τον Έλληνα ομόλογό του. Ειδικότερα:

- Κατά την ενημέρωση των κυβερνητικών εταίρων, αλλά και των στελεχών του κυβερνητικού ΒΜΡΟ, υποβάθμιζε συστηματικά τον κ. Γ. Παπανδρέου λέγοντας περίπου ότι «έχει μεν καλές προθέσεις, συζητούμε -όμως χάνοντας τον περισσότερο χρόνο για την διεθνή οικονομική κατάσταση και δεν επικεντρώνουμε τη συζήτηση στο πρόβλημά μας».

Αυτή είναι η ακριβής περίληψη της αποτύπωσης των λεχθέντων από τον κ. Γκρούεφσκι, όπως μου είχε μεταφερθεί από στέλεχος του κυβερ-

νητικού συνασπισμού των Σκοπίων.

- Τόσο ο ίδιος όσο και ο πρώην Υπουργός Εσωτερικών Αντόνιο Μιλόσοσκι, κατά τις επαφές τους με Ευρωπαίους αξιωματούχους, ζητούσαν να συνδεθεί η ευρωπαϊκή βοήθεια προς την Ελλάδα και με την επίλυση του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ. Προφανώς, επίσης, δεν άκουσε τις παραινέσεις της Ουάσιγκτον, των Βρυξελλών κι άλλων να μην «αφήσει ανεκμετάλλευτο το παράθυρο ευκαιρίας» που, κατά τη κρίση τους, υπήρχε επί Πρωθυπουργίας του κ. Γιώργου Παπανδρέου.

- Η κυβέρνηση της γειτονίας και προσωπικά ο κ. Γκρούεφσκι, δεν έδειξαν προθυμία ή ετοιμότητα να μεταβάλουν στάση ή συμπεριφορά έναντι της Ελλάδος, εγκαταλείποντας την αλυτρωτική προπαγάνδα και την προβολή της Ελλάδος ως οιοσδήποτε «εχθρικής χώρας», τόσο με δημόσιες δηλώσεις όσο και μέσω του εκπαιδευτικού υλικού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Επίσης, με προκλητική και αντιπαραγωγική ρητορική κατά της Ελλάδος και ορόσημων της ιστορικής μας κληρονομιάς. Τέλος, με συστηματική και κατασταλτική παρέμβαση στα ΜΜΕ των Σκοπίων.

- Τοποθετώντας το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη κεντρική πλατεία των Σκοπίων, αμέσως μετά την ένατη συνάντησή του με τον πρώην Πρωθυπουργό, ο κ. Γκρούεφσκι έχει δώσει αναλλοίωτα δείγματα του πως αντιλαμβάνεται την «εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και την υπέρβαση των στερεοτύπων» μεταξύ των δυο χωρών που αναφέρει στην επιστολή του. Πάρα ταύτα, προς μεγάλη μας έκπληξη αλλά και του ίδιου του κ. Γκρούεφσκι, ο κ. Γ. Παπανδρέου έστερξε να τον συναντήσει, λίγες μέρες μετά, στις Βρυξέλλες.

Πολύ σωστά, με βάση τη λογική και τη εμπειρία υποθέτω από τη στάση του κ. Γκρούεφσκι, ο πρωθυπουργός κ. Σαμαράς στην απαντητική του επιστολή, με ημερομηνία 4 Σεπτεμβρίου, σημειώνει ότι οι διαδοχικές συναντήσεις με τους προκατόχους του (δηλ. τον κ. Παπανδρέου), δεν «είχαν θετικά αποτελέσματα λόγω της έλλειψης πολιτικής βούλησης εκ μέρους του κ. Γκρούεφσκι να προβεί σε πραγματική πρόοδο στο θέ-

Ο κ. Γ. Παπανδρέου έσπευδε να συναντήσει τον κ. Ν. Γκρούεφσκι πολλές φορές, από τον Οκτώβριο του 2009 ως και τον Αύγουστο του 2011, παρά το γεγονός ότι πρωθυπουργός της γειτονικής χώρας έκανε ό,τι μπορούσε, για να μειώσει τον Έλληνα ομόλογό του.

μα της ονομασίας». Προσθέτει ότι οι συναντήσεις που διεξήχθησαν σε επίπεδο κορυφής την περασμένη δεκαετία (δηλαδή 2002-2012) δημιούργησαν την εσφαλμένη εντύπωση τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό, ότι οι δύο χώρες είχαν «καρποφόρες συνομιλίες», ενώ στην πραγματικότητα εξυπηρετούσαν μόνο τις αναγκαίες δημοσιότητας των ηγετών που συμμετείχαν.

Η ακριβής διατύπωση στην αγγλική (αυτό το κείμενο θα διαβάσει προφανώς ο Γκρούεφσκι) έχει ως εξής «... You will agree with me that meetings are not an end in themselves and should not be held with sole intention of creating false -as has been the case in the past decade- impressions both domestically and abroad. That is, the false impression that the two counties have had fruitful negotiations when, in essence, these meetings served only for the publicity needs of the participant». Εάν δεν με απατά η μνήμη μου, πέραν των κ. Γ. Παπανδρέου και Λ. Παπαδήμου, οι πρωθυπουργοί της Ελλάδος κατά τη δεκαετία ήσαν οι κ. Κ. Σημίτης και Κ. Καραμανλής. Οι συντάκτες της Πρωθυπουργικής επιστολής θα έπρεπε να ήσαν προσεκτικοί στο σημείο αυτό.

Όσον αφορά στις σχέσεις της ΠΓΔΜ με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η επιστολή Σαμαρά είναι απολύτως σαφής, προτάσσοντας την ανάγκη προσήλωσης στο κριτήριο-όρο των σχέσεων καλής γειτονίας. «Ο σεβασμός προς τη θεμελιώδη αυτή αρχή απαιτεί λογικά την επίτευξη συμφωνημένης και αμοιβαίως αποδεκτής λύσης στο ζήτημα του ονόματος», σπ-

μειώνει ο κ. Πρωθυπουργός. Θέλω να ελπίζω ότι δεν θα βρεθούμε προ εκπλήξεων τον Δεκέμβριο.

■ Η θέση Σαμαρά στο ζήτημα της ονομασίας

Όσον αφορά τώρα στην ακριβή διατύπωση της θέσης του Πρωθυπουργού της Ελλάδος για το όνομα παραθέτουμε και πάλι την ανεπίσημη, κατά τα διπλωματικά έθιμα, μετάφραση της επιστολής του στην αγγλική, καθόσον αυτό είναι το κείμενο που λαμβάνεται υπόψη κατά τη διεθνή πρακτική:

«You refuse even the most logical and obvious prerequisite for an agreement, that is, whatever name is finally agreed upon should be for all purposes and applied by all (erga omnes)». Εκ πρώτης όψεως, η διατύπωση που χρησιμοποιεί ο κ. Σαμαράς δείχνει να ταυτίζεται με τη δημόσια θέση των κυβερνήσεων Κ. Καραμανλή και Γ. Παπανδρέου. Μια πιο προσεκτική, όμως, ανάγνωση μας οδηγεί στην διαπίστωση ότι δεν επαναλαμβάνει την γνωστή θέση για « μια σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό», αλλά προτιμά να δώσει το στίγμα του δικού του διπραγματευτικού-πολιτικού πλαισίου στη γενική και απ' όλους εφαρμογή του ονόματος που θα συμφωνηθεί (εάν υποθεθεί ότι κάποτε καταλήξουμε σε συμφωνία). Συνεπώς, κατά την ταπεινή μου γνώμη ο κ. Αντώνης Σαμαράς μετακινεί το κέντρο βάρους μιας υποθετικής συμφωνίας στην εφαρμογή της από όλους και έναντι όλων. ➤

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να σημειώσω ότι η θέση αυτή δεν είναι νέα. Αυτή ακριβώς την διατύπωση χρησιμοποιεί ο κ. Αντώνης Σαμαράς εδώ και καιρό, πριν δηλαδή αναλάβει την Πρωθυπουργία, στο βαθμό τουλάχιστον που παρακολουθώ τις δημόσιες τοποθετήσεις του. Αυτή τη διατύπωση χρησιμοποίησε στο παρελθόν και ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων.

Άλλωστε, στους παρεπιδημούντες την Ιερουσαλήμ, είναι γνωστό ότι το εύρος εφαρμογής της όποιας συμφωνίας για το όνομα υποθέσουμε ότι συμφωνηθεί, αποτελεί κείμενο και κομβικό πρόβλημα στις διαπραγματεύσεις. Το μήνυμα που στέλνει ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος δεν αφορά μόνο τα Σκόπια αλλά και άλλες πρωτεύουσες.

■ Η διακήρυξη φιλίας και συνεργασίας

Ο κ. Γκρούεφσκι προτείνει στην επιστολή του την υπογραφή Δήλωσης (Διακήρυξης) Φιλίας και

Συνεργασίας. Ορθώς ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος, στη δική του επιστολή, απαντά ότι οι Διακηρύξεις Φιλίας και Συνεργασίας αποτελούν το επιστέγασμα της επίλυσης των διαφορών μεταξύ χωρών και λαών. Δηλαδή, έπονται και δεν προηγούνται. Ουδείς λογικός άνθρωπος θα μπορούσε να διαφωνήσει με την τοποθέτηση αυτή.

Δυστυχώς, όμως, η θέση αυτή ήλθε να αναιρέσει η αμφιβόλου σκοπιμότητας, όπως θα δούμε πιο κάτω, επίσημη πρόταση των Αθηνών προς την πλευρά των Σκοπίων για την υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας το περιεχόμενο του οποίου έχει πομπώδη χαρακτήρα. Δηλαδή ενώ ο κ. Πρωθυπουργός στην επιστολή του αποκλείει συζήτηση για υπογραφή Διακήρυξης, λίγες μέρες αργότερα η Ελλάδα προτείνει Μνημόνιο με ανάλογο περιεχόμενο. Δηλαδή το ζητούμενο είναι αν λέγεται Δήλωση ή Μνημόνιο;

■ Ενδιάμεση Συμφωνία

Για τον υπογράφο τουλάχιστον, δεν αποτελεί είδηση το γεγονός ότι σύ-

Ο πρωθυπουργός της κυβέρνησης ειδικού σκοπού κ. Α. Παπαδήμος συναντήθηκε, κι αυτός, με τον κ. Ν. Γκρούεφσκι, συμβάλλοντας στη δημιουργία εντύπωσης προόδου στις διμερείς σχέσεις.

τε ο κ. Σαμαράς ούτε ο κ. Γκρούεφσκι δεν μνημονεύουν την Ενδιάμεση Συμφωνία στα κείμενα των επιστολών τους. Για να είμαι απόλυτα ακριβής, ο Πρωθυπουργός της γείτονος αναφέρεται στην Απόφαση-κόλαφο του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για παραβίαση από την Ελλάδα του Άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Είναι, συνεπώς, θετικό ότι, ανεξαρτήτως των όποιων δηλώσεων που είχαν μέχρι την στιγμή αυτή γίνει από ελληνικής πλευράς, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος, ορθώς επαναλαμβάνω, θεώρησε ότι δεν συντρέχει λόγος επίλυσης της Ενδιάμεσης Συμφωνίας.

Όσον αφορά στον κ. Γκρούεφσκι, γνωρίζω ότι και εκείνος προσωπικά έχει εκμυστηρευθεί σε συνεργάτες του ότι σκεπτόταν να προβεί σε καταγγελία της, εάν η Ελλάδα εξακολουθήσει να παρεμποδίζει την ένταξη της χώρας του στο ΝΑΤΟ και στην Ε.Ε. Αξιωματούχοι των Σκοπίων, που είχαν αντίθετη άποψη με τον κ. Γκρούεφσκι, επέμειναν στο γεγονός ότι, εάν τα Σκόπια καταγγείλουν την Ενδιάμεση Συμφωνία, τότε η Απόφαση της Χάγης χάνει τη σημασία και τη δυναμική της. Όπως έχω επανειλημμένα σημειώσει, η Ενδιάμεση Συμφωνία, με την ερμηνεία που της έδωσε το ΔΔΧ, δεν εξυπηρετεί τα ελληνικά συμφέροντα ούτε δε παρέχει μέσον προώθησης των ελληνικών επιδιώξεων.

■ Σλαβοποιημένα Τοπωνύμια

Δεν αποτελεί έκπληξη ότι ο κ. Γκρούεφσκι χρησιμοποίησε σλαβοποιημένα τα ελληνικά τοπωνύμια στην επιστολή του. Ακόμη και όταν μνημόνευσε την Αξιόπολη, έθεσε μέσα σε παρένθεση το σλαβοποιημένο τοπωνύμιο της (Bojmica).

Θα περίμενα ο Πρωθυπουργός της Ελλάδος να επισημάνει στον ομόλογό του ότι η χρήση σλαβικών τοπωνυμίων για ελληνικές πόλεις είναι ένα ακόμα βήμα προκλητικής συμπεριφοράς. Θα μπορούσε να προβάλει, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τις θέσεις του, ότι η χρήση σλαβικών τοπωνυμίων είναι ενδεικτική υπόθαλψης αλυτρωτισμού.

■ Πρόταση υπογραφής Μνημονίου Κατανόησης

Μέχρι τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν έχω κατασταλάξει εάν η ιδέα πρότασης υπογραφής μνημονίου κατανόησης, με την άλλη πλευρά, προήλθε από το υπουργείο Εξωτερικών ή, όπως πιστεύω, από το Πρωθυπουργικό Γραφείο. Δεν προτίθεμαι να προβώ σε εξαντλητική αναλυτική του κειμένου. Θέλω, στο στάδιο αυτό, να σημειώσω τα ακόλουθα:

α) Τα Κίνητρα

Η ελληνική πλευρά -και προσωπικά ο κ. Πρωθυπουργός- θεώρησαν ότι ο πλέον κατάλληλος τρόπος να απαντήσουν στον καταϊγισμό προτάσεων συνεργασίας κλπ των Σκοπίων, αλλά και σε αναλόγου περιεχομένου ενθαρρύνσεις, συμβουλές και νουθεσίες τρίτων, ήταν η φυγή προς τα εμπρός. Κατά την προσφιλή δε στον κ. Σαμαρά διατύπωση να γίνει η «υπέρβαση». Θεώρησε, συνεπώς, ότι ήταν στιγμή η Ελλάδα να αναλάβει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Οι πρώτες δημόσιες αντιδράσεις από τα Σκόπια, πρώτα, δείχνουν αμχανία και διάθεση υποβάθμισης της ελληνικής πρωτοβουλίας (Μνημονίου). Πριν από λίγες ημέρες, ο ίδιος ο κ. Γκρούεφσκι είπε, δημόσια, ότι ερμηνεύει την πρόταση υπογραφής του κειμένου σαν μια προσπάθεια της Ελλάδος να αποκαταστήσει (να επιστρέψει) στον διάλογο.

Είναι φανερό ότι τα Σκόπια προσπαθούν να διαγνώσουν, αν απλά πρόκειται για ένα διπλωματικό ελιγμό-παγίδα της Ελλάδος ή αν πράγματι πρόκειται για ένα βήμα προς τα εμπρός. Το γεγονός ότι είχε, από ελληνικής πλευράς, προηγηθεί ενημέρωση-βολιδοσκόπηση όσων κατά συνθήκη αποκαλούμε «διεθνής παράγοντας» προκάλεσε ήδη ορισμένες θετικές,

έναντι της πρωτοβουλίας μας, αντιδράσεις. Περιορίζομαι συνεπώς σε δύο παρατηρήσεις:

- Πρώτον: το Μνημόνιο Κατανόησης αντιγράφει, επιλεκτικά, ορισμένες διατάξεις της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Η οποία, όμως, προέβλεπε ρητά, στο άρθρο 22 (παράγραφος 2) ότι θα παραμείνει σε ισχύ έως ότου αντικατασταθεί από οριστική συμφωνία. Σε πρόσφατη ενημέρωση δημοσιογράφων, η ελληνική πλευρά έσπευσε να διευκρινίσει ότι το προτεινόμενο κείμενο συνιστά απλά ένα Μνημόνιο, ενώ η Ενδιάμεση Συμφωνία αποτελεί διεθνή συνθήκη. Με κίνδυνο να χαρακτηριστώ κουραστικός και σχολαστικός, οφείλω να πω ότι τόσο η Ελλάδα όσο και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας απεδείχθησαν πράγματι, στη Χάγη, ότι η Ενδιάμεση Συμφωνία αποτελεί διεθνή συνθήκη. Όμως στην Ελλάδα, κατά το σύνταγμα και τους νόμους, δεν αποτελεί διεθνή συμφωνία και συνθήκη καθόσον δεν έχει κυρωθεί την Βουλή των Ελλήνων και δεν έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

- Δεύτερον: κατά την Ενδιάμεση Συμφωνία, η μόνη προς επίλυση διαφορά ήταν και παραμένει το ζήτημα της ονομασίας. Με το Μνημόνιο Συνεργασίας, η Ελλάδα προτείνει πλέον συζήτηση εφ' όλης της ύλης Εκτός εάν πιστεύουμε ότι η άλλη πλευρά θα σπεύσει να συμφωνήσει με τη διατύπωση που προτείνουμε.

Κατά την άποψή μου, η ελληνική πρόταση για υπογραφή Μνημονίου συνεργασίας περιέχει τον κίνδυνο να εμπλακούμε σε ατέρμονες συζητήσεις με την πλευρά των Σκοπίων όχι πια μόνο και αποκλειστικά για το ζήτημα του ονόματος, αλλά για όλο φάσμα των θεμάτων και προτάσεων που περιέχει. Εάν και οι δύο πλευρές εμπλακούν, με ελληνική μάλιστα πρωτοβουλία, σε μια επαναδιαπραγμάτευση του περιεχομένου της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (17 χρόνια μετά την υπογραφή της και 20 χρόνια μετά την υιοθέτηση των αποφάσεων 817 και 845 του Συμβουλίου Ασφαλείας), τότε πώς είναι δυνατόν να εξακολουθούμε να υποστηρίζουμε ότι η πραγματική ελλειψη βούλησης της ΠΓΔΜ για λύση του ζητήματος της ονομασίας αποτελεί θεμε-

Η Ενδιάμεση Συμφωνία, με την ερμηνεία που της έδωσε το ΔΔΧ, δεν εξυπηρετεί τα ελληνικά συμφέροντα ούτε δε παρέχει μέσον προώθησης των ελληνικών επιδιώξεων.

Μετά τις τελευταίες εξελίξεις τίθεται το ερώτημα, μήπως κινδυνεύουμε να ανοίξουμε συζητήσεις για θέματα που πιστεύαμε ότι είχαμε κλείσει με την Ενδιάμεση Συμφωνία και το προηγούμενο σχέδιο Συνθήκης των Σ. Βανς (δεξιά) και Ντ. Όουεν (κέντρο, με τον πρώην πρωθυπουργό Κων. Μητσοστάκη), θέτοντάς τα σε ίση μοίρα με το όνομα.

λιώδες στοιχείο της αρχής της καλής γειτονίας;

Όταν δύο μέρη ξεκινούν μια διαπραγμάτευση ενός τέτοιου κειμένου φυσικό είναι να υπάρχουν ενστάσεις, διαφωνί-

ες και σκληρή διαπραγμάτευση για κάθε λέξη. Δεν δίνουμε στην άλλη πλευρά το δικαίωμα να ισχυρισθεί το ίδιο στα θέματα που εμείς διαφωνούμε; Δεν κινδυνεύουμε να ανοίξουμε συζητήσεις για θέματα που πιστεύαμε ότι είχαμε κλείσει με την Ενδιάμεση Συμφωνία και το προηγούμενο σχέδιο Συνθήκης Βανς-Όουεν (Μάιος 1993), θέτοντάς τα σε ίση μοίρα με το όνομα; Θα επανέλθω στη αμφιβόλου σκοπιμότητας -με επεικείς όρους- πρωτοβουλία αναμένοντας την δημοσιοποίηση της επίσημης θέσης των Σκοπίων.

Είναι απόλυτα θεμιτός ο αιφνιδιασμός, ως μέσον διπλωματικής πρακτικής. Υπό την προϋπόθεση όμως ότι ο αντίπαλος στερείται διπλωματικών εφεδρειών και αποθέματος ερεισμάτων. Επίσης, με την προϋπόθεση ότι η ανάληψη της πρωτοβουλίας των κινήσεων, μπορεί να οδηγήσει σε απεμπλοκή. Εδώ, φοβούμαι ότι μπορεί να συμβεί το αντίθετο του επιδιωκόμενου.